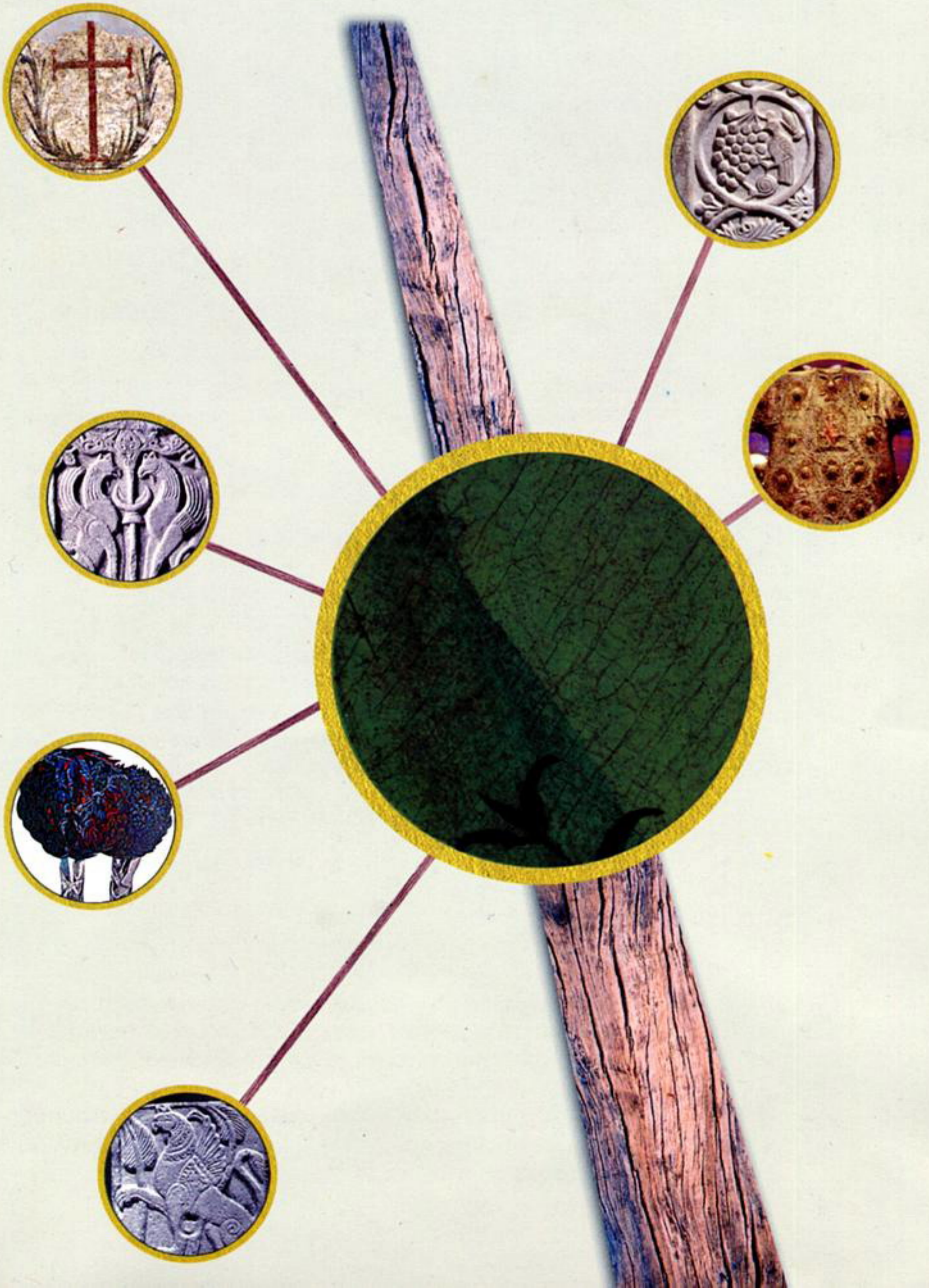

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
& ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ 2009

Το δέντρο της ζωής σε τέσσερις εποχές

Η παρουσία των δέντρων στη λατρεία είναι ένα φαινόμενο κοινό σε πολλούς πολιτισμούς σε όλο τον κόσμο. Στον ελλαδικό χώρο το δέντρο, συνδεδεμένο με την ετήσια αναγέννηση της φύσης, είχε ήδη από την προϊστορική εποχή ιδιαίτερη συμβολική σημασία, που συνεχίστηκε και κατά τα κλασικά και τα ελληνιστικά χρόνια. Αργότερα, με την επικράτηση του χριστιανισμού, τα κατάλοιπα των αρχαιότερων συνηθειών συνυπάρχουν με τις νεότερες.

Έτσι, ο συμβολισμός του δένδρου εντάσσεται σε ένα καινούργιο πλαίσιο, ώστε να εκφράσει έννοιες σχετικές με τον Παράδεισο, την αγνότητα και την αιώνια ζωή.

Το φυλλάδιο που κρατάτε στα χέρια σας θα σας βοηθήσει να περιηγηθείτε το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού με βάση έξι επιλεγμένα αντικείμενα, τα οποία απεικονίζουν δέντρα. Η ειδική σήμανση θα σας βοηθήσει να τα εντοπίσετε μέσα στις αίθουσες. Σε περίπτωση που συνοδεύετε παιδιά, αναζητήστε μαζί το κάθε αντικείμενο και παρατηρήστε το. Επικεντρώστε την προσοχή σας στο δέντρο ή στο φυτό που απεικονίζεται και ενθαρρύνετε τα παιδιά να το περιγράψουν και να το αναγνωρίσουν.

Αίθουσα 1. Παλαιοχριστιανικός ναός

Βρείτε το μαρμάρινο πλαίσιο εισόδου από την Αχειροποίητο (μέσα 5ου αι).

Απεικονίζεται βλαστός αμπέλου που αναπτύσσεται σε κύκλους, τους οποίους γεμίζουν τσαμπιά και φύλλα. Η άμπελος συμβολίζει τον Χριστό. Προέρχεται από τη ρήση του Χριστού «Εγώ ειμί η άμπελος». Χρησιμοποιείται συχνά σε απεικονίσεις ως σύμβολο, αναγνωρίσιμο μόνο από τους μνημένους χριστιανούς, ήδη από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες.

Αίθουσα 3. Από τα Ηλύσια Πεδία στο Χριστιανικό Παράδεισο

Εντοπίστε την τοιχογραφία από τάφο του 6ου αι., όπου απεικονίζεται σταυρός με κλαδιά.

Στις τοιχογραφίες των τάφων συχνά απεικονίζονται φυτικά μοτίβα. Ο σταυρός με δέντρα ή κλαδιά αποτελεί σύμβολο της σωτηρίας και της αιωνιότητας. Είναι το «ξύλο το ζωοποιούν», το ξύλο που δίνει ζωή, σύμφωνα με την ορθόδοξη παράδοση. Στην τοιχογραφία αυτή ο σταυρός πλαισιώνεται από κλαδιά φοίνικα. Ο φοίνικας συμβολίζει τον Παράδεισο, την αγνότητα.

Αίθουσα 4. Από την Εικονομαχία στη λάμψη των Μακεδόνων και των Κομνηνών

Βρείτε την ανάγλυφη πλάκα, όπου απεικονίζονται δυο γρύπες (μυθικά πτηνά) και ανάμεσά τους το δέντρο της ζωής (10ος αι.).

Το δέντρο της ζωής αποτελεί ένα από τα αρχέγονα σύμβολα των δημιουργικών δυνάμεων της ζωής, συμβολίζει την ίδια την πηγή της ζωής. Από τον 6ο αι. και εξής στη βυζαντινή τέχνη ταυτίζεται με το σταυρό ως σύμβολο σωτηρίας και αθανασίας.

Παρατηρήστε την ανάγλυφη πλάκα με έναν γρύπα (μυθικό πτηνό) και πιθανόν ένα κυπαρίσσι (10ος - 11ος αι.).

Το κυπαρίσσι συνδέεται ήδη από την αρχαιότητα με θεότητες της γης και τη λατρεία των νεκρών. Αντίστοιχα, στα ρωμαϊκά χρόνια αποτελούσε ένδειξη πένθους και, όπου υπήρχε νεκρός, συνήθιζαν να τοποθετούν ένα κλαδί κυπαρισσιού στην πόρτα του σπιτιού. Στη βυζαντινή εποχή κοσμούσε, όπως και στις μέρες μας, τους τάφους κι έτσι ήταν για το λαό πένθιμο δέντρο. Στο πλαίσιο όμως της χριστιανικής θρησκείας έχει αποκτήσει και μια νέα διάσταση, όπως βέβαια και η ίδια η θεώρηση του θανάτου: συνδέθηκε με την ανάσταση, την αθανασία και την αιωνιότητα, καθώς μάλιστα πρόκειται για δέντρο αειθαλές και αιωνόβιο. Συμβολίζοντας τις έννοιες αυτές, το κυπαρίσσι το συναντάμε μέχρι σήμερα στα χριστιανικά κοιμητήρια.

Αίθουσα 10. Το Βυζάντιο μετά το Βυζάντιο

Βρείτε το σάκκο (ένδυμα για τη Θεία Λειτουργία) του επισκόπου Ιωαννικίου, (18ος αι.). Παρατηρήστε την πίσω όψη του.

Απεικονίζεται εδώ η Ρίζα του Ιεσσαί, που αποτελεί συμβολική απόδοση του γενεαλογικού δέντρου του Χριστού. Πρόκειται για ένα όραμα του προφήτη Ιεζεκιήλ, ο οποίος είδε τον προφήτη Ιεσσαί ξαπλωμένο και από το σώμα του να βλασταίνει ένα δέντρο με πολλά κλαδιά. Τα κλαδιά περιβάλλουν την Παναγία που κρατά στην αγκαλιά της το Θείο Βρέφος. Στις άκρες των κλαδιών παριστάνονται προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης που αναφέρθηκαν στον ερχομό του Χριστού.

Παρατηρήστε στην κεντρική αίθουσα υποδοχής του μουσείου το σύγχρονο έργο τέχνης της Δ. Καμαράκη, που απεικονίζει δέντρα.

Το έργο είναι εμπνευσμένο από τα ψηφιδωτά που βρίσκονται στον τρούλο της Αγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης, όπου απεικονίζεται η Ανάληψη του Χριστού (9ος αι.). Στη σύνθεση αυτή, σε χρυσό φόντο, καθεμιά από τις μορφές των Αποστόλων που περιβάλλουν το Χριστό χωρίζονται μεταξύ τους από ένα δέντρο, μια ελιά.

Στο σύγχρονο έργο παρατηρήστε τα υλικά και τα χρώματα που χρησιμοποίησε η ζωγράφος καθώς και τον τρόπο απόδοσης των σχημάτων και των όγκων.

Εάν συνοδεύετε παιδιά, μπορείτε να ασχοληθείτε με τα δέντρα και στην τάξη ή στο σπίτι.

- Βρείτε ίδια δέντρα με αυτά που παρατηρήσατε στο μουσείο, σε διάφορα σημεία της πόλης και φωτογραφίστε τα.
- Υιοθετήστε με τα παιδιά ένα δέντρο στην αυλή του σχολείου ή στη γειτονιά σας.
- Δημιουργήστε το γενεαλογικό δέντρο του καθενός, βάζοντας στα κλαδιά φωτογραφίες της οικογένειας των παιδιών.
- Συνδέστε την επίσκεψή σας με την ανάγνωση κειμένων σχετικών με δέντρα από τα σχολικά βιβλία γλώσσας ή βιβλία λογοτεχνίας.
- Εμπνευστείτε από τα δέντρα του Μουσείου και δημιουργήστε τα δικά σας δέντρα με υλικά από τη φύση (ξυλαράκια, φύλλα, κλαδιά) ή με ό,τι άλλο υλικό σκεφτείτε εσείς και τα παιδιά σας.
- Συζητήστε με τα παιδιά τη χρησιμότητα διατήρησης των δέντρων.

Κάποιες από τις παραπάνω δραστηριότητες προτάθηκαν από ομάδα εκπαιδευτικών που εργάστηκαν στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού πάνω στο θέμα «το δέντρο της ζωής σε τέσσερις εποχές».

Κείμενα - Επιμέλεια:
Ι. Γαβριηλίδου, Ε. Φουρλίγκα

Επιστημονικός συνεργάτης:
Ν. Μπονόβας

Σχεδιασμός εντύπου:
sillyrabbit creative

**ΜΟΥΣΕΙΟ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

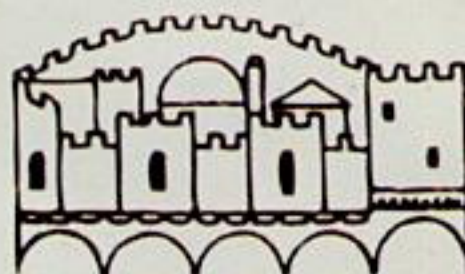
Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού
Λεωφόρος Στρατού 2
Τηλ. 2310 868570, fax 2310 838597
e-mail: mbp@culture.gr
http: www.mbp.gr

Υπουργείο Πολιτισμού

περιβάλλον
& πολιτισμός

ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΦΙΛΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ